

ASSEN

**Monumenten
van een
negentiende-eeuwse stad**

Advertentie

Wie Assen via de afslag Assen-West binnenkomt en richting centrum gaat, rijdt langs een gietijzeren hek waar geen eind aan lijkt te komen. Daarachter liggen de lange, strenge gevels van de Hendrikkazerne, de Emma-kazerne en de Wilhelminakazerne. De kazernes zijn meer dan een eeuw geleden gebouwd. Tot op de dag van vandaag bepalen ze het beeld van het westelijke deel van de Drentse hoofdstad. Monumenten van een negentiende-eeuwse stad.

Assen heeft meer dan 250 gemeentelijke en rijksmonumenten. Een groot deel van het oude centrum is aangewezen als beschermd stadsgezicht. Assen mag zich dan ook met recht een monumentale stad noemen. De meeste Asser monumenten stammen niet uit de Middeleeuwen of de Gouden Eeuw, maar voornamelijk uit de negentiende, deels uit de twintigste eeuw. Uit de periode dat Assen zich als stad ging presenteren.

Trots op haar monumenten is Assen beslist. De stad doet er alles aan ze niet alleen te respecteren en te beschermen, maar ze ook alle ruimte en een goede toekomst te bieden. De stad probeert zoveel mogelijk van haar monumenten te leren. Ze verschaften Assen een belangrijk deel van haar identiteit en die bepaalt tot op de dag van vandaag het beeld van de stad. Ook in de toekomst heeft Assen haar monumenten nodig om zichzelf te blijven.

4-5 | Assen, monument van de negentiende eeuw | over de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad

6-7 | Assens onwaardeerbare stad | over het Asserbos en het groen in de stad

8-9 | Het beschermde stadsgezicht van Assen | over het gemeentelijk monumentenbeleid

10-11 | Een stad moet je een goed gevoel geven | Wethouder Henk van Hooft over oude en nieuwe Asser monumenten

12-13 | Monumenten voor de doden | over drie monumentale Asser begraafplaatsen

14-15 | Mensen geven vorm aan het landschap | Het Zeijerveld over een ontginningslandschap als cultureel erfgoed

16-17 | Levende monumenten in een levende stad | drie Assenaren over hun eigen monument

18 | Op zoek naar de jongste monumenten | over de inventarisatie van wederopbouwarchitectuur

Assen, monument van de negentiende eeuw

Toen koning Lodewijk Napoleon op 13 maart 1809 het dorp Assen tot stad verhef, had het amper 600 inwoners. Of het royale gebaar zijn oorzaak vond in het enthousiaste onthaal dat de Assenaren hem bereidden, vermeldt de historie niet. Ook niet of landdrost Petrus Hofstede de vorst de avond daarvoor tijdens het diner had ingefluisterd dat Drenthe toch eigenlijk een representatieve provinciehoofdstad nodig had. Hoe het ook zij, Assen was voortaan in elk geval op papier een stad en zou de negentiende eeuw aangrijpen om tot een echte stad uit te groeien, een negentiende-eeuwse stad dus.

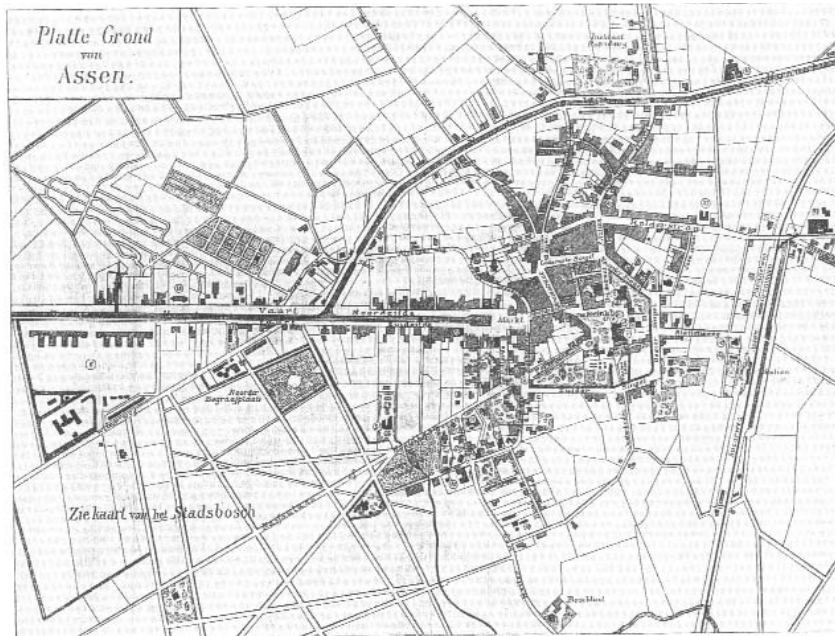
Dat Assen hoofdstad van Drenthe werd, was destijds overigens meer toeval dan dat er een heldere historische ontwikkeling aan ten grondslag gelegen had. Eerlijk gezegd hangt dit deel van de geschiedenis van Assen min of meer van toeval aan elkaar...

Bij de door stadhouder Willem Lodewijk in 1598 geproclameerde hervorming tot het protestantse geloof kreeg het bestuur van de Landschap Drenthe van de ene op de andere dag de beschikking over een groot, vrijwel leeg klooster in Assen. Het lag voldoende centraal om de Drentse bestuurders gemakkelijk ter landdag te kunnen laten komen, dus werd Assen Drenthe's bestuurszetel.

Assen telt drie monumentale gebouwen die nog aan die oudste bestuurlijke wortels van de stad herinneren. Op de eerste plaats is dat de voormalige Abdijkerk die in 1662 door een al te zuinig landschapsbestuur nog net van de complete instorting kon worden gered.

Vlak ernaast ligt het Ontvangershuis dat ontvanger-generaal Coenraad Ellents in 1698 bouwde is om zo dicht mogelijk bij zijn bron van inkomsten te zitten. Op de zuidoosthoek van de Brink staat sinds 1778 het Drostenhuis, de ambtswoning van de landdorst, later van de commissaris der Koningin. Alle drie gebouwen maken tegenwoordig deel uit van het Drents Museum.

Allerliefst plaatsje | Staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp noemde bij zijn bezoek in 1819 Assen een 'kleine stad der paleizen'. Dat hij er zachtjes aan toevoegde dat een flink huis in de ogen van de Assenaren al gauw een paleis was, ontging zijn gehoor echter ten enenmale. Zijn zoon Dirk die met hem meegereisd was, bezocht Assen samen met Jacob van Lennep vier jaar later opnieuw tijdens hun voetreis door Nederland. Beide studenten toonden zich meer onder de indruk van de verleidelijke en eenzame schoondochter van hun plaatselijke gastheer dan van de Asser paleizen. Hoewel, bij het afscheid van Assen noteerde Van Lennep: 'Assen is, afgezien van haar bekoorlijke omstreken, een allerliefst plaatsje. Omdat er alleen ambtenaren of winkeliers wonen, zijn bijna alle huizen mooi en voorzien van grote ramen. Overal is men met bouwen bezig en Van Hogendorp vond dat de plaats sinds 1819 aanzienlijk gegroeid was.'

De 'Platte grond van Assen' van F.R.N. Hoogendoorn, die u hier als illustratie ziet, schetst de situatie in de Stad der Paleizen van 1895. U kunt hem nog steeds als leidraad gebruiken voor een ware ontdekkingsstocht door het negentiende-eeuwse Assen dat in het zuidelijke deel van de binnenstad, langs de Vaart en in de omgeving van het Asserbos verrassend gaaf gebleven is | Collectie: Drents Archief

Tussen 1882 en 1886 werd op de plaats van het oude klooster aan de Brink een nieuw provinciehuis gebouwd naar ontwerp van rijksbouwmeester J. van Lokhorst. Tegenwoordig maakt het gebouw deel uit van het Drents Museum.

In de negentiende eeuw was de Vaart in Assen het centrum van bedrijvigheid en een geliefde woonplek voor wie niet op een paar centen hoefde te kijken.

De Beilerstraat, de oude zuidelijke toegangsweg langs het Asserbos, ontwikkelde zich tot het middelpunt van de 'Paleizenbuurt'.

In 1848 kreeg Assen zijn 'Grote kerk' (Jozefkerk). Deze zogeheten 'Waterstaatskerk' is een neoclassicistisch ontwerp van C.J. Spaan.

C.H. Peters ontwierp het Postkantoor aan de Torenlaan (1895). Zijn stijl wordt soms spottend 'Postkantoorgothiek' genoemd.

Foto's: Collectie Gemeente Assen

De voor die tijd kolossale Rijks Hogere burgerschool werd in 1867 aan de rand van het Asserbos gebouwd. Tegenwoordig is RTV Drenthe er gehuisvest.

Assen van Assen | Aan de basis van de ruimtelijke ontwikkeling van de stad liggen twee 'assen' die aan het eind van de achttiende eeuw twee kaarsrechte lijnen aan haar middeleeuwse plattegrond toevoegden. Het Asserbos kreeg zijn Hoofdlaan vanaf de Brink en ook de Vaart werd in 1780 in de richting van het torentje van de Abdijkerk aan de Brink gegraven. Langs die nieuwe toegangswegen begonnen de oude en nieuwe Drentse elite hun huizen te bouwen. Fraaie voorbeelden uit de eerste helft van de negentiende eeuw vindt u aan de Vaart en direct rond het oude centrum. Vaak zijn de huizen aanvankelijk in één bouwlaag met kap gebouwd. Boven de voordeur heeft het 'Asser type' een verhoogde middenpartij met een zogeheten fronton, voor het huis stoeppalen met zware kettingen. Aan het eind van de negentiende eeuw kregen de meeste van deze huizen een tweede bouwlaag omdat de volgende eeuw meer woonruimte nodig leek te hebben.

Glorie der paleizen | Telde Assen rond 1800 nog slechts 150 woningen, bij de volgende eeuwwisseling waren dat er al 2300. Deels waren het provinciale bestuurders, leden van de rechterlijke macht en hoge ambtenaren, deels ook door vervening en bosbouw rijk geworden leden van de Drentse landadel die naar de Drentse hoofdstad verhuisden. Aanvankelijk waren hun Asser huizen nog een soort filiaal van het familiebezit elders. Toen besturen echter meer werd

dan een aangenaam tijdverdrijf, vestigden de Drentse heren zich definitief in Assen en kon het plaatsje uitgroeien tot een echte provinciehoofdstad. Uiteraard waren het niet alleen de rijken die naar Assen kwamen. 'De glorie der paleizen heeft velen herwaarts getrokken', schreef een waarnemer destijds. In de negentiende eeuw vertwintigvoudigde de Asser bevolking naar zo'n elfduizend inwoners. Assen hoorde gedurende de voorlaatste eeuw ook al tot de snelst groeiende steden van Nederland.

Goede zaken | Toen halverwege de negentiende eeuw de bebouwing langs de toegangswegen zich tot dicht aaneengesloten linten geschikt had, zorgden het graven van het Noord-Willemskanaal en de aanleg van de spoorlijn Meppel-Groningen niet alleen voor hechtere banden met de buitenwereld, maar boden ze ook de gelegenheid nieuw te bouwen. In die tijd richtte men in Assen zijn aandacht voor het eerst ook op het Asserbos als 'topbouwlocatie'. Er werd een aantal fraaie lanen zelfs deels in het bos aangelegd waarlangs villa's verzezen. Het maakte deze Asser 'Paleizenbuurt' tot een ware staalkaart van de in die tijd populaire 'neo-stijlen'. De komst van een groot garnizoen naar Assen zorgde aan het eind van de negentiende eeuw niet alleen voor drie monumentale kazernes aan de Vaart, maar bracht de hele stad nieuwe woningen en bezorgde de plaatselijke middenstand goede zaken.

Assens onwaardeerbare stad

Van de bossen die in de Middeleeuwen Drenthe bedekten, is nauwelijks meer iets over. Vrijwel alle Drentse bossen zijn hooguit een eeuw oud. Ze stammen uit de tijd dat Drenthe op grote schaal ontgonnen werd en dat er op de slechtste gronden 'staatsbos' werd ingeplant. Een van de weinige uitzonderingen is het ongeveer twaalf hectare grote deel van het Asserbos met hoogopgaande eiken en een ondergroei van 'boomhoge' hulst. Dit middeleeuwse bos grenst direct aan het centrum van de stad en maakt sinds jaar en dag van Assen een 'stad in het groen'.

Oorspronkelijk was het bos eigendom van het Asser klooster en vormde het voor de kloosterlingen een belangrijke bron van inkomsten. Regelmatig lieten de kloosterzusters een perceel hout kappen om financieel de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. Tegelijk met het klooster kwam het kloosterbos rond 1600 in eigendom van de Landschap Drenthe en kreeg de naam 's Landschaps Plantagie. In de jaren die daarop volgden, werd het bos steeds kleiner en had het steeds meer te verduren van illegale houtkap en intensieve beweiding. Er bleken zelfs oproepen vanaf de kansel nodig om de Assenaren ervan te weerhouden hun varkens massaal 'het bos in te sturen'.

Sterrebosch | Ten westen van het oude bos, werd in de tweede helft van de achttiende eeuw naar de mode van die tijd een 'sterrenbos' aangelegd. Lange rechte paden kruisten elkaar in een stervorm. Op de huidige plattegrond van het Asserbos zijn aan de westkant van de Bosbeek nog steeds twee grote sterren te herkennen. Initiatiefnemer van het Asser Sterrebosch was landschapsklerk Wolter Hendrik Hofstede (de landschapsklerk was de hoogste Drentse ambtenaar in die dagen). In de periode 1764-1784 werden duizenden dennen, eiken en beuken ingezaaid

en uitgeplant. Ter verpozing werd in 1836 in het Asserbos een vijver aangelegd, kwam er in 1842 een grote hertenkamp en vanaf 1854 verzamelde 'tout Assen' zich in de grote Buitensociëteit voor memorabele dansavonden en rendez-vous in het stille bos.

Monumentaal groen | In de loop van de negentiende eeuw is voortdurend aan de randen van het Asserbos geknabbeld. Achtereenvolgens werden in het bos een begraafplaats, een school, een hertenkamp, een sociëteit, een gasfabriek, nog een school en nog een begraafplaats plus een complete woonwijk aangelegd. Het weerhield niemand ervan het Asserbos in zijn of haar hart te sluiten. J. Craandorp schreef in 1880 in zijn wandelgids voor Groningen en Drenthe lyrisch over het Asserbos: *'Het is voor Assens bewoners een onwaardeerbare schat. Wie de natuur liefhebben, vinden er een rijkdom van genot en de jeugd leidt er in haar vrije tijd het heerlijk leventje van Indiaanschen wilden.'* Overigens, bedenk bij al die lof van Craandorp en zijn negentiende-eeuwse medereizigers dat ze Assen vaak pas na een urenlange tocht over hobbelige wegen door een kaal landschap hadden bereikt en dat zal hen beslist mild gestemd hebben over hetgeen de 'stad in het groen' hen te bieden had.

Monumentaal groen in de binnenstad

Het 100 hectare grote Asserbos is niet het enige bos binnen de bebouwde kom van Assen. Aan de oostkant van de stad ligt het Amelterbos (60 hectare), aan de westkant het Pelinckbos (50 hectare) en in Assen-Noord het landgoed De Lariks. Bijzondere wandelgebieden vindt u in Assen zelfs in de binnenstad: het landgoed Overcingel en de Gouverneurstuin.

Aan de rand van het oude centrum ligt het landgoed Overcingel. Het huis werd in 1780 'over de cingel' gebouwd in opdracht van mr. Johannes van Lier in de Lodewijk XVI stijl (foto rechts). Het park werd rond 1820 met veel gevoel voor symmetrie aangelegd aan weerszijden van een zogeheten 'grand canal' en is sindsdien in wezen nauwelijks veranderd. In het formele ontwerp herkennen deskundigen de hand van Lucas Pieter Roodbaard. Wie in het park wil wandelen, kan bij het huis een wandelkaart kopen.

Nóg dichter bij de binnenstad ligt het (overdag vrij toegankelijke) stadspark de Gouverneurstuin dat zijn naam dankt aan de vroegere eigenaar van de tuin (foto links). De 'gouverneur des Konings' gebruikte de tuin onder andere als boomgaard en groentetuin. Verscholen onder de bomen ligt de graankelder waarin de gouverneur in de winter behalve graan ook zijn fruit en groente vorstvrij kon bewaren. Tegenwoordig is de Gouverneurstuin een oase van rust in de drukte van de stad, in de nieuwe muziekoepel worden regelmatig concerten gegeven.

Groene kanjers

Monumentale bomen verdienen monumentenzorg, redeneerde de gemeente Assen toen men het afgelopen najaar besloot een uitgebreide inventarisatie te maken van de bomen die het waard zijn extra beschermd te worden. Ina Roelfs is als beleidsmedewerker Groen verantwoordelijk voor het project. Ze vertelt: 'We zijn op dit moment de inventarisatie aan het voorbereiden. Zodra de bomen in blad zijn, gaan we echt beginnen. We gaan werken met de criteria monumentale bomen, waardevolle bomen en wat we 'toekomstbomen' noemen.' Eind deze zomer moet de inventarisatie resulteren in een lijst met 'groene kanjers'. Ina Roelfs benadrukt hoe sterk de gemeente ook hier van de medewerking van de burgers afhankelijk is: 'Monumentale bomen staan uiteraard niet alleen op gemeentegrond. De bevolking wordt dus zoveel mogelijk betrokken. Hopelijk kunnen we zo de bevolking ook enthousiast maken over deze bijzondere monumenten en brengt dit medeverantwoordelijkheid met zich mee.' Roelfs voegt eraan toe dat de gemeente naar mogelijkheden van bijdrageregelingen voor eigenaren van monumentale bomen aan het kijken is.

In het Hugespark tussen de Vaart en de Alteveerstraat staat onder andere deze kolossale beuk aan de rand van de vijver die zich alvast verzekerd mag weten van een plaatsje op de lijst 'groene kanjers' van Assen | 2018

Foto: B. Boivin, auteur

Het beschermde stadsgezicht van Assen

Al vele jaren is het oude gedeelte van de Asser binnenstad een beschermd stadsgezicht. Aanvankelijk ging het alleen om de Brink en een deel van de Vaart, na verloop van tijd werd het beschermd gebied steeds verder uitgebreid. Tegenwoordig hebben ook het Asserbos en omgeving een beschermde status omdat ook hier het unieke karakter van de negentiende-eeuwse stad opvallend goed vastgehouden is.

Het idee om een deel van de Asser binnenstad een beschermde status te geven, ontstond al in het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw. Minister Bot van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen schreef eind 1963 reeds over de wenselijkheid om Brink en Vaart en omgeving als beschermd stadsgezicht aan te wijzen omdat daar nog steeds goed zichtbaar was 'dat Assen onder de provinciale hoofdsteden door haar afwijkende ontstaansgeschiedenis en in verband hiermee eigensoortig karakter een bijzondere plaats inneemt'.

Bezwaren | Toen dit voor de stad op het eerste gezicht zo flatteuze plan de Asser bestuurders bereikte, bleek men daar merkwaardig genoeg verre van enthousiast. De directeur van Gemeentewerken schreef het college van B en W in maart 1966 desgevraagd het plan te beschouwen als een 'op ontoelaatbare wijze beknotten in haar zelfstandigheid van de gemeentelijke overheid'. De bescherming zou de verdere ontwikkeling van de Asser binnenstad in de weg staan. Bovendien, zo stelde de directeur: 'De bebouwing is niet van algemeen belang wegens de schoonheid of het karakter van het geheel'.

Het college voelde zich danig gestoord in zijn plannen om Assen op te stoten in de vaart der volkeren. Er lagen ingrijpende nieuwbouwplannen voor zo'n beetje elke vierkante meter die onder het beschermd stadsgezicht zou vallen... Het Asser college vroeg en kreeg toestemming van de gemeenteraad bezwaar aan te tekenen tegen de aanwijzing, want deze 'kan belemmerd werken voor de verwachte groei van Assen naar 85 duizend inwoners in de nabije toekomst'.

Veertig jaar later en nog steeds zo'n 20 duizend inwoners van die 'nabije toekomst' van toen verwijderd, komen de oude argumenten wellicht gedateerd over, maar destijds was Assen vastbesloten zich met alle macht tegen de plannen uit Den Haag te verzetten. En dat deed men dan ook, want tot aan de Raad van

State werd de aanwijzing aangevochten. Tevergeefs overigens, want op 12 juni 1974 was de strijd gestreden en werden Brink en Vaart ingeschreven in het Register van Beschermd Stads- en Dorpsgezichten.

Uitbreiding | Dat Assen zich geen slecht verliezer toonde, moge blijken uit het feit dat men het volgende jaar meteen al vroeg om het beschermde gebied uit te breiden. Zoals op zoveel plaatsen elders in Nederland was men in Assen ook gaan twifelen aan het onbetwistbaar gelijk van de vooruitgang. 'Oud' was niet langer synoniem van 'hopeloos ouderwets'...

Inmiddels is het Beschermd Stadsgezicht in Assen verschillende malen uitgebreid. Sinds 1997 strekt het zich grofweg uit van het Asser station via het zuidelijke deel van de binnenstad en aanliggende 'Paleizenbuurt' tot het eind van de Vaart. Ook vrijwel het hele Asserbos heeft een beschermde status. Daarnaast heeft de Asser gemeenteraad de aangrenzende vooroorlogse uitbreidingswijk Oud-Zuid als beeldbepalend aangewezen.

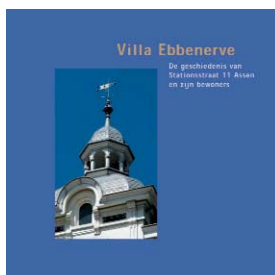
Jonge monumenten | Na 1980 rijpte in Nederland het inzicht dat het achterhaald was dat er na 1850 in ons land niets gebouwd zou zijn dat de moeite van het beschermen waard was. Assen beleefde haar 'finest hours' op het gebied van de monumentenzorg. De nieuwe aandacht voor de jonge bouwkunst leidde in Drenthe tot een intensief Monumenten Inventarisatie Project dat in Assen bijna vierhonderd 'gewaardeerde' objecten opleverde. Een groot aantal ervan vond zijn weg naar rijks- en gemeentelijke monumentenlijsten.

Digitale catalogus van alle Asser monumenten

Op de website van de gemeente Assen op het adres www.assen.nl vindt u onder 'Kunst en cultuur' en 'Monumenten' de officiële lijst met alle ruim 250 rijks- en gemeentelijke monumenten plus een korte omschrijving en een foto.

De Asser Historische Vereniging heeft een eigen digitale monumenten-databank met veel extra foto's en allerlei achtergrondinformatie. Ook legde de vereniging een lijst aan met beschrijvingen en foto's van een groot aantal andere karakteristieke panden. Kijk hiervoor op www.ahvassen.nl onder 'Monumenten'.

www.assen.nl

Een monument te boek gesteld

Erfgoedorganisatie Drents Plateau startte vorig jaar een reeks monografieën over bijzondere panden en plaatsen in Drenthe. Men begon dichtbij huis met de geschiedenis van het eigen pand Villa Ebbenerve aan de Stationsstraat in Assen. Het boek illustreert hoe destijds door de familie

Van Holthe tot Echten kosten noch moeite werden gespaard om van Ebbenerve iets te maken dat zijn weerga in Assen en omgeving niet kende. Een paleis waar men zelfs in de Stad der Paleizen naar opkeek...

Op www.drentsplateau.nl vindt u het complete boekje!

Foto: B. Boivin, auteur

In 1913 werd de Emmastraat aangelegd tussen de Vaart en de Nassaulaan. In betrekkelijk korte tijd werd de straat volgebouwd, grotendeels naar ontwerp van één architect, M. de Vries Azn.

De Bosstraat werd in de loop van de jaren twintig en dertig volgebouwd met vrijstaande woningen in de interbellumstijl. In zeventig jaar tijd is het beeld van de wijk Oud-Zuid nauwelijks veranderd.

Architect J.H. van Houten ontwierp in 1936 een café met woningen op de hoek van de Oosterhoutstraat en de Wilhelminastraat. Het meest opvallend is de ingewikkelde kapvorm van het rijzige pand.

Wethouder Henk van Hooft:
'Als je verder wilt met een stad,
moet je die ontwikkelingen te
pakken zien te krijgen die altijd
al zichtbaar zijn geweest.'

'Een stad moet je een goed gevoel geven'

Wethouder Henk van Hooft van de gemeente Assen signaleert 'een soort eeuwig spanningsveld' tussen de wens van de gemeenschap om het karakter van een pand zo goed mogelijk voor het nageslacht te bewaren en de wens van de eigenaar om zijn pand optimaal aan de eigen wensen aan te passen. Van Hooft laat zich er echter niet door uit het veld slaan, vertelt hij: 'Als bestuurder moet je van die dynamiek gebruikmaken. Diezelfde dynamiek zorgt er immers ook voor dat je je thuis voelt in een stad.'

U heeft nu drie jaar monumentenzorg in uw portefeuille als wethouder van Assen. Hoe is het om 'monumenten-wethouder' van deze stad te zijn?

'Andere steden staan vol monumenten uit de Middeleeuwen

De oude Abdijkerk aan de Brink fungeerde vanaf 1851 precies een eeuw lang als gemeentehuis van Assen nadat het gebouw zijn functie als kerk verloren had. De oudste delen stammen echter uit de dertiende eeuw en wethouder Henk van Hooft staat dus op wat je met recht historische grond mag noemen.

of de Gouden Eeuw. Wij hebben de negentiende eeuw, zou je kunnen zeggen en dat maakt onze stad uniek. Assen is een jonge stad met jonge monumenten en monumentaal groen. En gelukkig is er veel overleefd gebleven en hebben we onze monumenten goed kunnen beschermen.'

U maakt zich er geen zorgen over?

'Het beschermingsniveau dat we als gemeente hanteren, is in mijn ogen voldoende. De gebieden waar we het hier over hebben, zijn niet onderhevig aan ingrijpende plannen of iets dergelijks. Ingrepen zijn elders in de stad geconcentreerd. Als er in de historische binnenstad sprake moet zijn van inpassing, dan besteden we daar erg veel aandacht aan. Nieuwe panden moeten passen in het straatbeeld. Bouw- en woningtoezicht zit er bovenop. En ik zie ook dat Welstand heel positief meedenkt om tot goede plannen te komen en zo gaten op een mooie, harmonische manier op te vullen.'

Neemt de gemeente hier het voortouw?

'Als gemeente kun je anno 2005 nauwelijks meer met de geldbuidel zwaaien om je argumenten kracht bij te zetten. Het komt dus vooral aan op je verhaal, op de ideeën die je aanreikt, en je enthousiasme. Bij verbouwingen van winkel-

panden in de oude binnenstad grijpen we alle gelegenheden aan om de ondernemers erop te wijzen hoeveel waarde die oude gevels onder de jaren zestig beplating en damwandprofielen hebben. Operaties die de winkels indertijd een modern uiterlijk moesten geven, maar die nu hoognodig aan vervanging toe zijn. Vaak kun je met relatief weinig middelen bij een verbouwing zo'n oude gevel weer in oude luister herstellen. Dus als we de kans krijgen, wijzen we ondernemers erop hoe waardevol het is dat oude beeld terug te halen. In het beleid kunnen we dat mooi combineren met wonen boven de winkels. Zo kun je een authentiek stukje binnenstad terughalen en dat vaak zonder dat het iemand een cent extra hoeft te kosten. Door alleen even goed nadenken...

De gemeente ontwikkelde het plan De Blauwe As om de Vaart in het Asser centrum na bijna veertig jaar weer open te maken voor de scheepvaart. Eind april stemde de gemeenteraad in met de plannen van het college die in totaal zo'n 27 miljoen euro gaan kosten.

'De financiering van dit geheel hangt nog af van de beslissing die de raad neemt omtrent de bouw van een nieuw theater samen met andere culturele voorzieningen op de kop van de Vaart. De Blauwe As maakt deel uit van dit

totale plan en de financiële haalbaarheid van de Blauwe As alleen dus ook. Technisch is het open maken van de Vaart een buitengewoon ingrijpend plan, maar nog belangrijker vind ik dat we er ook alles aan doen om de stad er qua elan van te laten groeien. We brengen de bedrijvigheid terug op het water tot in de binnenstad. Net als een eeuw geleden toen alles in de stad om die Vaart draaide en je daar ging wonen om bij wijze van spreken de wereld te laten zien dat er met jou rekening gehouden moest worden. Dat nieuwe elan willen we als gemeente ook in nieuwe plannen voor omliggende bebouwing rond de Vaart zien.'

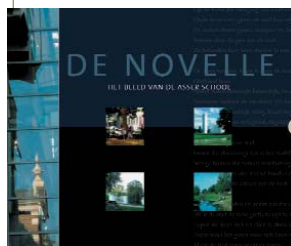
Wat leert Assen van haar monumenten bij het maken van nieuwe plannen in de stad?

'We hebben de afgelopen twee jaar geprobeerd in Assen het denken over de openbare ruimte op een structurele manier aan te pakken. We noemden het De Asser School. We zijn begonnen de Assenaren zelf te vragen ons te laten zien welke zaken in de geschiedenis van de stad vastliggen die we voor de toekomst kunnen gebruiken. Het klinkt misschien een beetje vaag en theoretisch, maar als je een groep mensen met een digitale camera de stad in stuurt, kom je er moeiteloos achter de beelden en het soort ontwikkelingen die ook het fundament moeten vormen voor de openbare ruimte van toekomstige stad. Ik bedoel daarbij ook dat je niet het oude moet willen 'bevriezen' naar het eigene benutten voor nieuwe ontwikkelingen die logisch bij de bestaande stad aansluiten.'

Een harmonie tussen wat er was en wat er moet komen, is dat in uw ogen de essentie van een monumentenbeleid?

'Het gaat veel verder dan 'alleen maar' monumentenbeleid. We presenteren de Asser School als ontwerpfilosofie bij al onze nieuwe plannen voor de openbare ruimte. Het ging ons er in het programma immers om de ontwikkelingen te pakken zien te krijgen die altijd al zichtbaar zijn geweest in de stad. We willen een stad maken die de mensen past als een jas. Mensen voelen zich ergens thuis omdat het er 'mooi' is. Omdat het klopt, zo je wilt. Een stad moet je een goed gevoel geven.'

Asser School legt ontwerpfilosofie in Novelle vast

Dit voorjaar is De Novelle verschenen met de ontwerpfilosofie van wat men de Asser School noemt. Het boek toont in woord en beeld hoe Assen tegen de inrichting en herinrichting van haar stad aankijkt.

Een citaat uit De Novelle: 'De Asser School is een ontwerpfilosofie. Het kent geen strakke voorschriften, maar laat zien hoe het eigene van Assen behouden kan

blijven, versterkt en verbeterd kan worden. De Novelle toont een toekomstbeeld over hoe Assen met haar openbare ruimte wenst om te gaan.'

De gemeente Assen wil met De Novelle het gesprek aangaan met iedereen die plannen heeft met de openbare ruimte in Assen. Projectontwikkelaars, architecten en investeerders ontvangen De Novelle, zodat zij de uitgangspunten van de Asser School kunnen toepassen in hun plannen voor de stad. De Novelle kost € 9,50 en is via de boekhandel te koop (ISBN 90-73247-04-7). U kunt De Novelle ook vinden op de website van de gemeente Assen op www.assen.nl.

Foto: B. Boivin, auteur

Monumenten voor de doden

Toen aan het begin van de negentiende eeuw het oude kerkhof aan de Brinkstraat vol dreigde te raken, besloot het Asser gemeentebestuur in 1818 een nieuwe begraafplaats aan te leggen. Dat men daar het Asserbos voor uitkoos, had niets te maken met de wens om overleden Assenaren te eren met een lommerrijke laatste rustplaats. Assen had hele praktische redenen voor haar keuze. Het Asserbos was namelijk reeds gemeentelijk eigendom, er hoefde dus niets voor aangekocht te worden en bovendien zou de verkoop van eiken en beuken een groot deel van de kosten van de aanleg van de begraafplaats dekken. Assen hoefde dan ook niet lang na te denken...

De Noorderbegraafplaats in het Asserbos

Op 1 januari 1823 werd de Noorderbegraafplaats in het Asserbos vlakbij de Vaart in gebruik genomen. De gemeenteraad had een Keur vastgesteld die uitsprak dat het oude kerkhof gesloten was en dat alleen hier in de gemeente begraven mocht worden. Een uitzondering was er voor de joden die buiten de stad sinds enige tijd een eigen begraafplaats hadden.

De Noorderbegraafplaats werd eenvoudig van opzet met een centraal pad dat naar een baarhuisje achterop het kerkhof leidde. Aan weerszijden lagen vakken met verschillende soorten graven. Zo was er vooraan een vak met grote koopgraven en achteraan een vak waar op kosten van gemeente of diaconie werd begraven.

Foto: Collectie Provincie Drenthe

Zoals het zo vaak gaat in de geschiedenis, zijn de herinneringen aan het achterste vak allang uitgewist, terwijl die aan vermogender burgers de tand des tijds wel doorstonen. Een bezoek aan de Noorderbegraafplaats is als een wandeling door de negentiende-eeuwse geschiedenis van Drenthe met op de zerken namen

als Hofstede, Gratama, Servatius, Oosting, Van der Feltz, Smeenge en Van Riel. Vaak stonden hun huizen bij wijze van spreken 'om de hoek' aan de Vaart. De graven van de Noorderbegraafplaats zijn in de loop van de tijd grondig onderzocht op hun cultuurhistorische waarden. Een tweetal is samen met het fraaie gietijzeren toegangshek inmiddels rijksmonument geworden. Die 'topstukken' zijn twee grote gietijzeren grafmonumenten die indertijd door de Asser IJzergieterij werden vervaardigd. Het grafmonument Van Bulderen (1872) is in de vorm van een obelisk, het grote moment Brumsteede (1881) is uitgevoerd in neogotische stijl. Het heeft hoge spitsbogen rond een soort altaar waarop naast de namen van de begravenen de vliegende zandloper als symbool van de vervliegende tijd.

De Zuiderbegraafplaats in het Asserbos

Foto: Collectie Provincie Drenthe

De snelle groei van de stad Assen in de negentiende eeuw deed de behoefte ontstaan aan een nieuwe begraafplaats. Opnieuw koos het gemeentebestuur voor het Asserbos. Aan het eind van de Beilerstraat werd in de jaren 1887-1892 de Zuiderbegraafplaats aangelegd. Tuinarchitect J. Vroom uit De Punt legde de begraafplaats aan in de Engelse landschapsstijl. De bosjes en slingerpaden maken dat de Zuiderbegraafplaats een totaal andere sfeer uitademt dan de Noorderbegraafplaats die een echte 'dodenakker' is. Op sommige plaatsen lijkt het bos op de Zuiderbegraafplaats het verloren terrein inmiddels terug te winnen. Het zorgt voor een dermate fraai geheel dat de gemeente Assen de begraafplaats op de gemeentelijke monu-

mentenlijst heeft geplaatst. Het toegangshek met de vazen als doodssymbool is een rijksmonument. Op de Zuiderbegraafplaats zijn tal van cultuurhistorisch interessante graven. Een echt 'jong monument' is het natuurstenen grafmonument van de in 1943 overleden Jan Koetsier. Het werd ontworpen door de architect Co Brandes in een stijl die wel de Nieuwe Haagse School wordt genoemd.

De Joodse begraafplaats op het Twijfelveld

Sinds 1778 had de Asser joodse gemeenschap van het gemeentebestuur een eigen begraafplaats op het Twijfelveld gekregen. De plek lag in totale eenzaamheid ten zuiden van het Asserbos aan de rand van het beekdal van het Anreperdiep.

Tegenwoordig ziet u de begraafplaats liggen als u de afslag Assen-Zuid van de A28 kiest...

De eerste graven kregen vaak slechts eenvoudige houten grafpalen als gedenkteken. In de loop van de negentiende eeuw kwamen - mede dankzij de welvaartsgroei binnen de gemeenschap - de hardstenen zerken in gebruik, dicht bezet met Hebreeuwse lettertekens. Onderaan staat steeds TNSBH, de wens dat de ziel van de overledene gebonden zal worden in de bundel des levens.

Vlakbij het hek van de Joodse begraafplaats staat het Metaheerlokaal (reinigingslokaal). Op de dag van de begrafenis droeg men de kist naar het huisje waar de voorganger de treurrede en de gebeden sprak alvorens de vrienden de kist naar de groeve droegen. De joodse wet zegt dat er binnen een jaar na het overlijden een grafmonument geplaatst moet worden opdat de herinnering aan de dode levend blijft. Op de Joodse begraafplaats staan bijna 400 oude zerken. De opschriften zijn geïnventariseerd en vertaald. De oudste zerk is die van de in 1793 overleden mevrouw Golda.

Foto: Gemeente Assen

Behalve de structuur van het landgoed is er weinig meer dat aan de voormalige havezate Vredeveld en zijn bewoners herinnert. Het meest in het oog springende overblijfsel van het huis is de grafkelder van Augustinus en Louise van Valkestijn, die tot de laatste bewoners van Vredeveld mogen worden gerekend. Ze werden in resp. 1871 en 1882 bijgezet. Ook dit gietijzeren grafmonument werd destijds door de Asser IJzergieterij op bestelling gemaakt.

Foto: Reynders groen-ingenieurs, Dwingeloo

Mensen geven vorm aan het landschap: Het Zeijerveld

Op het Zeijerveld ten noorden van Assen onderscheiden de boerderijen zich door hun opvallende namen.

Overigens lijken ze sprekend op elkaar en zelfs aan de naambordjes is te zien dat hun namen uit dezelfde koker komen. Naamgever was oud-minister van Koloniën mr. Jacob Theodoor Cremer die het grote Zeijerveld in 1908 kocht, het liet ontginnen en er veertien boerenplaatsen liet bouwen. Het landschap als belegging...

Zelf bedacht mr. Cremer voor alle boerderijen een passende naam. Oud-Veen, Oud-Heide, De Hoek en De Tumuli waren oude veldnamen. Deli-Hoeve, Langkat-Hoeve en Serdang-Hoeve herinnerden Cremer aan Sumatra waar hij lang gewerkt had en waar de Deli-maatschappij van hem een rijk man maakte. De Annie-Hoeve en de Dolly-Hoeve noemde hij naar twee kleindochters. De Groote Schuur kreeg de naam van het landgoed van de Zuid-Afrikaanse staatsman Paul Krüger met wie Cremer goed bevriend was.

Buitenstaanders | Toen rond de vorige eeuwwisseling de kunst-mest het mogelijk maakte op grote schaal land te ontginnen, werden de Drentse heidevelden een geliefd beleggingsobject voor vermogende

Nederlanders die meenden flinke winst te kunnen maken met grootschalige ontginningsprojecten. Zelf geloofden daar maar weinig Drenten in. Dus verkochten ze hun gemeenschappelijk bezit vaak maar al te graag aan 'die Hollanders'.

Zo ook de zestig boeren van het dorp Zeijen die in 1908 in totaal 620 hectare heideveld aan mr. Cremer verkochten voor een bedrag van 100 gulden per hectare. Het verhaal wil dat toen de eerste boeren - uiteraard ook 'Hollanders' - zich op het Zeijerveld vestigden, men in het dorp te horen kreeg: 'Ga gerust je gang, maar weet wel dat je onherroepelijk te gronde gaat'...

Planmatige opzet | Op 21 oktober 1908 legde Cremers zesjarige kleinzoon Jacob Alexander Roëll de eerste steen van De Keet, de 'directiekeet' die later tot een van de boerderijen werd omgebouwd. Ontwerp en uitvoering van het project waren in handen van de Nederlandse Heidemaatschappij. Het Zeijerveld was een van de eerste grote planmatig opgezet-

te ontginningen in Drenthe. Voor de Heidemij was het een prestigeobject dat bij welslagen gevolgd zou kunnen worden door een groot aantal andere lucratieve opdrachten. Men greep de kans die Cremer hen bood, dan ook met beide handen aan. Dat een en ander tot wederzijdse tevredenheid verliep, blijkt onder andere uit het feit dat Cremer korte tijd later president en commissaris van de Nederlandse Heidemaatschappij zou worden.

De ontginning zou voor een groot deel met de stoomploeg worden uitgevoerd. Een verschijnsel dat toen nog zo nieuw was dat men uit het hele land naar het Zeijerveld afreisde om dit wonder der techniek met eigen ogen gade te slaan. De kolossale Fowler-ploeg kon een snelheid van zeven kilometer per uur aanhouden en daar kon geen paard of een span ossen tegen op.

Boerderij Oud-Heide in 1915 in een nog open en kaal landschap | Bron: 'De Ontginning' door K. Dilling, p.51

Rationeel en sober | De Heidemij bracht het gebied nauwkeurig in kaart voor haar opdrachtgever en ontwierp een plan met veertien bedrijven van 28 tot 60 hectare, een bedrijfsomvang die zeker in die tijd en voor Drentse begrippen buitengewoon groot en ambitieus was. Het zou om zogeheten gemengde bedrijven gaan. De Heidemij tekende op de kaarten precies in waar hun akkers en weilanden zouden komen. Zelfs de plaats van de boomgaarden en de groentetuinen werd vooraf nauwkeurig bepaald. Bij de aanmaak van de grond en de bemesting werd er meteen al rekening mee gehouden.

Architect H. Masselink van de Heidemij kreeg de opdracht de veertien boerderijen plus elf arbeiderswoningen te ontwerpen en bestekklaar te maken. Cremer schreef de architect dat deze de panden 'sober met een zo groot mogelijk variatie in bouwstijlen' moest vormgeven. Overeengekomen werd dat de bouwkosten per boerderij niet meer zouden zijn dan 8000 gulden, terwijl de arbeiderswoningen hooguit 1400 gulden mochten kosten. De boerderijen van Masselink waren rationeel

Uit het hele land kwam men naar het Zeijerveld om er de spectaculaire ontginningswerkzaamheden met eigen ogen gade te slaan. In 1910 bracht prins Hendrik een bezoek aan het project (met wandelstok en strohoed). Uiteraard leidde Mr. Cremer (rechts van hem) hem persoonlijk rond | Bron: 'De Ontginning' door K. Dilling, p.43

en planmatig van opzet. Net zoals het hele Zeijerveld-plan waren ze niet op de eerste plaats bestemd om de schoonheid te dienen, maar zouden ze ten dienste moeten staan aan de bedrijfsvoering. De ontwerpen waren gebaseerd op sommen als zoveel hectare gras, dus zoveel koeien, zo'n grote stal en zoveel hooiopslag, zoveel akkerland, dus zoveel paarden. Uiteindelijk rolden er getallen uit als 1442 kubieke meter stalruimte die door Masselink vertaald werden in fraaie boerderijen.

Jongste monumenten | Sinds er in Drenthe in 1998 een gemeentelijke herindeling werd doorgevoerd, hoort het Zeijerveld bij de gemeente Assen. De laatste jaren komt er gelukkig steeds meer aandacht voor de waarde van dit soort cultuurlandschappen. In het verleden zijn ze vaak snel en gemakkelijk ten onder gegaan zijn aan de individuele behoefte van de mens om zijn omgeving zoveel mogelijk naar zijn hand te zetten en 'bij de tijd te houden'. Op grond van de rijksnota Belvédère wordt sinds 1999 in de ruimtelijke ordening het cultuurhistorische belang nadrukkelijk meegewogen.

Wie door de prachtige, met hoge bomen omgeven lanen over het Zeijerveld fietst, ziet dat hier nog veel bij het oude gebleven is en dus nog veel het bewaren waard is. Bij de nieuwe inventarisatie van het gemeentelijke monumentenbestand zal het Zeijerveld dan ook beslist niet worden overgeslagen.

Boerderij Annie-Hoeve is een van de vijf boerderijen op het Zeijerveld die vanaf het begin, dus al zo'n negentig jaar door dezelfde familie worden bewoond | Foto: Martin Hiemink, Assen

Levende monumenten in een levende stad

Een kantoor werd een appartementencomplex, een ziekenhuis werd een kantoor, een school een radio- en tv-studio, een landhuis werd kantoor en vervolgens weer een woonhuis... Een stad leeft, de tijden veranderen en monumenten moeten de kans krijgen mee te groeien. Uiteraard met alle respect voor hun verleden, maar ook steeds met het oog op de toekomst. Een levende stad heeft levende monumenten nodig.

Gerard Schnieders is medewerker van de dienst Ontwikkeling van de gemeente Assen en heeft dagelijks met de Asser monumenten te maken. Hij noemt het voorbeeld van het oude ziekenhuis aan de Oosterhoutstraat als een geslaagde poging om in gezamenlijkheid en met volharding gebouwen van de ondergang te redden.

Een groot aantal jaren stond het voormalige hoofdgebouw van het Wilhelminaziekenhuis leeg, nadat aan de rand van de stad een nieuw ziekenhuis geopend was. Het traditionalistische ontwerp van de gebroeders Stuivinga uit de jaren 1930-1932 was weliswaar op de monumentenlijst gekomen, maar raakte in de loop van de jaren negentig meer en meer in de versukkeling en menigeen ging ervan uit dat het gebouw reddeloos verloren was.

Dankzij de inspanningen van een groot aantal Assenaren met hart voor hun stad kwam het niet zover en de gemeente wist een projectontwikkelaar zover te krijgen dat men het pand ging restaureren. Uit alle hoeken en gaten werden subsidies tevoorschijn getoverd en zelfs het kleine torentje dat al sinds mensenheugenis van het dak verdwenen was, kwam weer terug. Tegenwoordig is het pand in gebruik als kantoorpand.

Verandering ten goede | Zijn lange ervaring als monumentenman leert Gerard Schnieders dat de houding ten opzichte van monumenten in het algemeen meer en meer ten goede aan het veranderen is: 'Lang niet altijd gaat het om monumenten. Dagelijks zien we hoe met name de laatste jaren door veel particulieren met veel liefde aan hun pand gewerkt wordt.' Schnieders vervolgt: 'Als ik zie hoe deze mensen respectvol en zorgvuldig met hun pand bezig zijn, dan denk ik dat we met z'n allen goed op weg zijn. We merken in ons werk dat steeds vaker mensen bij ons komen op zoek naar oude foto's en tekeningen van hun pand. Op de afdeling trekken we er veel tijd voor uit om hen zo goed mogelijk te helpen.'

'Een monument komt op je pad en als je de kans krijgt, moet je die durven grijpen' | Harry en Marian van de Pol kochten enkele jaren geleden De Lariks. Toen het landhuis in de Eerste Wereldoorlog gebouwd werd, lag het nog buiten de stad. Nu ligt het in een groene enclave in Assen-Noord. De Lariks was enkele tientallen jaren in gebruik, toen de Van der Pols hun Lariks letterlijk weer bewoonbaar maakten. 'Wij waren gelukkig en tevreden in ons vorige huis en het was voor iedereen in onze omgeving een volkomen verrassing dat wij vertrokken. Niet op de laatste plaats bij onszelf. Een monument komt op je pad en als je de kans krijgt, moet je die durven grijpen. Zo is het naar mijn gevoel ook een beetje met het leven. Ieder mens krijgt zijn of haar kansen, maar vaak

Harry van de Pol voor landhuis De Lariks

laten we het lopen omdat het 'nu even niet' in de planning zit.'

'Eigenlijk hebben wij geen cultuur om met monumenten om te gaan. Wij leven in een tijd dat wij denken dat wij bepalen hoe het moet en de techniek geeft overal wel een antwoord op. Een Europese beeldhouwer maakt een ontwerp en zoekt daar het materiaal bij. Een Afrikaanse beeldhouwer werkt andersom. Die zoekt een steen, kijkt er een paar dagen naar en denkt dan: dat zit erin!'

'Op De Lariks leren wij hoe je zo'n monument als Afrikaans kunstenaar moet gaan bekijken, onderhouden en bewonen. Laatst was de schilder aan het werk met de binnenmuren en die vroeg of hij er een vezel overheen moest plakken om de haarscheuren weg te werken. Ik heb toen tegen hem gezegd: Dit is een oud besje dat trots is op haar ouderdom. Oma gaat toch ook niet naar de plastische chirurg? Die is trots op haar rimpels. Bij veel restauraties handelen we wel eens als of we kleren kopen, bij de eerste en beste winkelhaak gooien we hem weg. Met zo'n instelling moet je niet in een monument gaan wonen, dan neemt het monument bezit van jou.'

Wim van Dijk

‘Onder het motto ‘Is dat nou zo fraai’ is al veel te veel gedachteloos terzijde geschoven’ | Wim

van Dijk van Axes Architecten in Assen kreeg in 2001 de opdracht om van een oud schoolgebouw het nieuwe onderkomen van RTV Drenthe te maken. Complicerende factor was dat een belangrijk deel van het oude gebouw een rijksmonument was, namelijk de uit 1867 stammende Rijks-HBS aan de Beilerstraat. De opgave van Van Dijk was een ingewikkeld programma van eisen onderdak te laten vinden in een beschermd monument.

‘Hoe behandel je een monument? Een monument is een officiële classificatie. Ik zou graag wat breder tegen oude gebouwen en hun functie willen aankijken. Het verleden is het namelijk altijd waard nauwkeurig na te gaan wat je met die eigenheid bij nieuwe bestemmingen en plannen kunt. Onder het motto ‘Is dat nou zo fraai’ is er al veel te veel gedachteloos terzijde geschoven.’

‘Als architect begin je zo nuchter mogelijk het program van eisen van de opdrachtgever te analyseren, vervolgens beschouw je de locatie en probeer je het programma voor die locatie te vertalen. In deze opdracht stonden program en locatie op het eerste gezicht nogal op gespannen voet met elkaar. Tot ik op het idee kwam dat je het programma kon opsplitsen in een verzameling ‘gewone’ kantoren en een groep technische ruimtes waar zeer hoge eisen aan gesteld werden. Mijn plan werd het dus om de kantoren onder te brengen in de oude school - bij wijze van spreken in de oude klaslokalen - en de techniek in een nieuw volume te plaatsen.’ ‘De oude HBS verkeerde in desolatie staat en we zijn begonnen om alle destijds tamelijk respectloos aangebouwde nieuwe gedeeltes en hokken weg te breken. Wat overbleef, was de oorspronkelijke U-vorm van het monument uit 1867. Vervolgens hebben we ons respect voor het monument getoond door de nodige afstand te houden. Het nieuwe gedeelte hebben we er dus ‘vrijstaand’ naast gezet.

Aan de zuidkant zijn beide elementen verbonden met een grote glazen gevel met een vrij uitzicht op het Asserbos en halen we dus een monument binnen.’ ‘Van de binnenruimte tussen de U-vorm en de nieuwbouw hebben we een groot overdekt atrium gemaakt en kijk je tegen de oude buitenmuren van de school aan. Het mooie van het project vind ik dat we eraan meegewerkt hebben een monument zijn publieke functie te laten behouden. Veel van wat je van onze ‘levende monumenten’ te zien krijgt, blijft beperkt tot de buitenkant.’

‘Als je iets doet, moet je het zo goed mogelijk doen’ | Henk en Jolanda Schoenmaker kochten in 2000 een herenhuis

aan de Beilerstraat. De hoge kamers en het licht van de middagzon dat naar binnen viel, maakten dat ze op slag verliefd werden op het huis. Vijf jaar later is die eerste verliefdheid overgegaan in liefdevolle zorg voor hun gemeentelijke monument dat uit 1870 stamt.

‘Voor de buitenkant van het huis schakelden we een aannemer in. Een deel van de kozijnen was rot en het dak was veel minder goed dan we gedacht en gehoopt hadden. Ook stond er zo’n standaard houten garage naast het huis. Daar heeft de aannemer een grote stenen schuur gebouwd. Van mooie steen met voegen zoals ze die in de negentiende eeuw maakten. Op het dak liggen oude pannen die we zelf uit het hele land bij elkaar gescharreld hebben. Het resultaat is dat je denkt dat onze schuur er altijd al gestaan heeft.’

‘Vanaf het begin zijn we zelf binnen in huis aan de gang gegaan en we proberen alles zo authentiek mogelijk te herstellen. Dus geen MDF maar houten paneeltjes. En als je een profielje maakt, moet je het profiel kiezen dat de timmerman in 1870 ook gebruikte. We hebben heel veel uit het huis gesloopt wat men er in de loop van de tijd op een goedkope manier aan ‘verbeterd’ had. Als je iets doet, moet je het zo goed mogelijk doen, houden we onszelf steeds voor.’

‘Dat betekent overigens niet dat je in een huis als dit alles precies moet willen terugrestitueren. Wel moet je je er steeds van bewust zijn dat de dingen die je doet, passen in het huis en dus bij wijze van spreken vroeger ook zo gedaan hadden kunnen worden. Al werkende ontwikkel je daar een gevoel voor. We hadden bijvoorbeeld een deur tussen de voor- en achterkamer waarvan we wisten dat er iets niet klopte. Toen we heel voorzichtig keken wat in de tussenwand zat, kwamen we erachter hoe het oorspronkelijk in elkaar gezeten had en konden we het geheel weer herstellen.’

‘Wanneer we klaar zijn met het huis? Het zal ons de komende jaren blijven bezighouden, vrees ik. Maar zo ver als het op een gegeven moment was dat de kinderen ons aan tafel een spreekverbod over het huis oplegden, zal het niet meer komen. Althans dat hebben we ons beslist voorgenomen.’

Op zoek naar de jongste monumenten

Monumenten worden steeds jonger. Waren we er indertijd nog van overtuigd dat er na 1850 niets monumentaals gebouwd was, eind jaren tachtig verruimde de nieuwe Monumentenwet die grens naar 1940. Tegenwoordig staat de wederopbouwperiode (1940-1965) volop in de belangstelling en gaat ook Assen haar jongste monumenten in kaart brengen.

Voorbeelden van wederopbouwarchitectuur in Assen die een plaatsje op de lijst jongste monumenten waard zijn: de Advents-kerk aan de Lindelaan en de watertoren aan de Troelstralaan

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg ging in 2003 op reis met de tentoonstelling 'Lelijk is geen argument' om een groot aantal gemeenten te laten kennismaken met 'toonbeelden' van de wederopbouw. In december 2004 deed de tentoonstelling ook Assen aan. Bij deze gelegenheid was de expositie uitgebreid met een groot aantal voorbeelden van wederopbouwarchitectuur in Assen.

Staalkaart bouwstijlen | De Drentse hoofdstad heeft op dat punt het nodige te bieden. Bij de opening van de expositie zei wethouder Henk van Hooft onder andere: 'Al jarenlang is in de stad een permanente bouwstroom op gang. Die zorgde voor wijken met een eigen verhaal en gaf de stad een staalkaart van bouwstijlen. Assen groeide na de oorlog van ruim 20 duizend inwoners naar bijna 35 duizend in 1965 en u kunt zich voorstellen dat de wederopbouwarchitectuur goed in de stad vertegenwoordigd is.' Van Hooft stelde vast dat de architectuur van de wederopbouw door de stedelijke vernieuwing kwetsbaar geworden is en dat er tot nu toe (te) vaak lichtvaardig tot sloop overgegaan werd. Hij vervolgde: 'Het is volkomen terecht dat die architectuur als kind van zijn tijd meer aandacht krijgt. We hebben dan ook besloten de wederopbouwperiode te laten inventariseren. Uiteindelijk is het ons plan van elke ontwikkelingsfase goede representatieve voorbeelden optimaal te gaan beschermen om ze zo vast te houden voor het nageslacht.'

Herijking | In de in 2004 verschenen de Startnotitie Herijking Gemeentelijke Monumenten werd voorgesteld om tegelijk met het opnieuw controleren van de destijds (net) niet geselecteerde objecten van voor 1940 ook de wederopbouwperiode te gaan onderzoeken. Inmiddels zijn de plannen in beleid omgezet en heeft een bureau de opdracht gekregen de inventarisatie uit te voeren. Assen hoopt nog dit jaar met een aangevulde lijst gemeentelijke monumenten te kunnen komen.

COLOFON

Dit Monumenten-katern is tot stand gekomen dankzij een samenwerking van de redactie van Monumenten met de gemeente Assen, de Dienst Ontwikkeling.

Concept en teksten

Bertus Boivin (Boivin Tekstproducties, Assen)

Adres

Gemeente Assen / Dienst Ontwikkeling
Afdeling Bouw- en woningtoezicht
Postbus 860, 9400 AW Assen
(0592) 36 69 11 (algemeen nummer)
info@assen.nl

Beeldverantwoording

Voor dit katern maakte de Asser fotograaf Willem Jan Kleppe de foto's op de pagina's #####. Het overige beeldmateriaal komt uit de collectie van het Gemeentearchief Assen, met uitzondering van het materiaal over het Zeijerveld dat afkomstig is uit de collectie van Martin Hiemink uit Assen (pag.14 en 15) en een foto van Reynnders Groen-Ingenieursburo uit Dwingeloo (pag. ###).

Tekstverantwoording

Voor meer algemene informatie over de geschiedenis van Assen en haar monumenten kunt u het beste terecht bij *Geschiedenis van Assen* van Harry Gras (red.) (Van Gorcum, Assen, 2000) en *Assen - Architectuur en stedenbouw 1850-1940* van Jan Battjes en Johan Kruijer (Waanders,

Zwolle, 1996).

De stedenbouwkundige ontwikkeling, zoals geschetst in de paragraaf 'Assen, monument voor de negentiende eeuw', is ontleend aan *De Novelle* (Gemeente Assen, Assen, 2005). Veel over de geschiedenis van het Asserbos vindt u in *Wandelgids voor het Asserbos* (VVV Assen, Assen, 1996). De research voor de paragraaf 'Het beschermde stadsgezicht van Assen' werd gedaan door Gerard Schnieders van de gemeente Assen. De informatie over de Asser begraafplaatsen is grotendeels aan het artikel van Martin Hiemink in het betreffende themanummer van het Asser Historisch Tijdschrift 93/3 ontleend. De informatie over het Zeijerveld kwam uit het Asser Historisch Tijdschrift 03/3 en het Drents Boerboek van Bertus Boivin en Chris van der Veen (Van Gorcum, Assen, 2003)

Advertentie

Advertentie